

Катерина Петриченко

Київ (Україна)

ЗАКОРДОННИЙ ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УНР ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА В ЕМІГРАЦІЇ

Закордонний паспорт громадянина УНР був за кордоном для українських емігрантів не лише документом, який засвідчував особу, а й таким, що окреслював їхню державно-національну приналежність.

З'явився він у часи Української революції, коли сформувалося законодавче поле для визнання українського громадянства: Закон «Про громадянство Української Народної Республіки» (2 березня 1918 р.), Закон «Про громадянство Української Держави» (2 липня 1918 р.), Закон про громадянство Ради Народних Міністрів УНР (листопад 1919 р.), а згодом новий закон «Про громадянство Української Народної Республіки» (15 листопада 1921 р.). У роки існування Західноукраїнської Народної Республіки також був прийнятий Закон «Про право громадянства Західної області УНР і правовий статус чужоземців» (8 квітня 1919 р.).

Громадяни Української Народної Республіки мали єдиний паспорт, що виконував функції внутрішнього і закордонного. Зазвичай, паспорт мав вигляд книжечки на 16 сторінок. Однак, були також паспорти, що містили 24 сторінки, а то й лише 4 сторінки. Перші сім сторінок було призначено для інформації про громадянина, а решта – для віз. Написи було виконано трьома мовами – українською, французькою та німецькою. Паспорти УНР друкували в друкарні Globus у Будапешті. Як правило, закордонні паспорти видавалися терміном на півроку, інколи – на 1 або 2 роки.

У Західноукраїнській Народній Республіці також існував паспорт, але написи в ньому було виконано українською, французь-

кою, англійською мовами. Друкувалися паспорти ЗУНР у Відні, а на сторінках його всередині тризубу був розміщений лев у короні, що піднімається на гору.

Паспорти з українською атрибутикою видавалися українським громадянам як *дипломатичні* – для державних службовців, так і *звичайні закордонні* – для всіх тих, хто виїздив до інших держав.

У часи Української революції закордонні паспорти видавалися міністерством внутрішніх справ УНР і міністерством закордонних справ. За кордоном цю роль здійснювали українські дипломатичні місії, консульства, паспортні відділи представництва УНР і ЗУНР.

Паспорт є важливим джерелом для ідентифікації особи. У ньому повідомлялися такі дані про неї: рік і місце народження, фото, опис особи: зріст, обличчя, колір волосся, очей, уста, ніс, особливі прикмети. Поміщено фото, власноручний підпис, він мав номер. Часто в паспортах, виданих для поїздки за кордон державним службовцям, вписувалися дружини та діти.

Паспорт не лише ідентифікував особу як таку. Аналізуючи документ, можна простежити шляхи її переміщення, спосіб, час і мету виїзду за кордон. Сам паспорт мав атрибутику УНР чи ЗО УНР і, тим самим, вирізняв українців як людей приналежних до іншого державного утворення (на відміну від австрійського чи польського).

Отже, у часи Української революції з'явився новий державний документ – паспорт громадянина Української Народної Республіки (а також Західноукраїнської Народної Республіки). Документ став чинником національної ідентифікації українських емігрантів, оскільки в інших державах вихідці з території України уже сприймалися як представники певної території і громадянської приналежності.

Список основних джерел та літератури:

1. ЦДАВО Укр. – Ф. 1092. – Оп. 2. – Спр. 826.
2. ЦДАВО Укр. – Ф. 1092. – Оп.5. – Спр. 15.
3. ЦДАВО Укр. – Ф. 3696. – Оп. I. – Спр. 61.
4. ЦДАВО Укр. – Ф. 4440. – Оп.1. – Спр. 33.

5. ЦДАВО Укр. – Ф. 4440. – Оп. I. – Спр. 39.
6. ЦДАВО Укр. – Ф. 4440. – Оп. I. – Спр. 43.
7. Вронська Т.В. Радянська паспортна система / Т. Вронська, С. Кульчицький // Український історичний журнал. – 1999. – № 3.
8. Гавриленко О.А. Генеза паспортної системи Російської імперії в Україні (XVIII – початок XX ст.) / О.А. Гавриленко // Право та державне управління. – 2012. – № 2 (7).
9. Енциклопедія історії України : У 10 т. / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наукова думка, 2011. – Т. 8 : Па-Прик.
10. Піскун В. Політичний вибір української еміграції (20-і роки XX століття) : Монографія / В. Піскун. – К. : «МП Леся», 2006.
11. Суржинський М.І. Громадянство України як конституційно-правовий інститут: автореф. дис... канд. юрид. Наук: 12.00.02 / М.І. Суржинський; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2009.
12. Українська дипломатична енциклопедія: у 5-ти т. / редкол.: Д.В. Табачник (голова) та ін. – Харків : Фоліо, 2013. – Т. 4.